

Кожен компонент формує базові принципи інклюзивної економіки щодо вирішення існуючих проблем:

- забезпечення рівного доступу до освіти;
- гарантування гідної праці з можливостями для адаптації навичок у мінливому світі;
- фокус на фінансовій безпеці через інклюзивність банківських та інвестиційних послуг, тобто забезпечення рівних прав доступу до них;
- заохочення осіб до підприємницької діяльності з забезпеченням всіх необхідних умов;
- пошук диференційованих підходів розвитку громад, міських та сільських, що включає підтримку програм щодо освіти, житла, охорони здоров'я, реформи кримінального правосуддя, економічного розвитку та інші ініціативи.
- зміна світової парадигми з гри з нульовою сумою на платформу для співпраці та інновацій, де кожен громадянин є повноправним учасником економічних процесів.

Таким чином, теоретична база досліджень щодо інклюзивної економіки дає можливість розглянути поняття з різних підходів: функціонального, структурного та ціннісного, що формує мультидисциплінарний підхід для імплементації інклюзивних рішень в різноманітних сферах життя. Проте, для успішного впровадження важливе формування інклюзивних інституцій, що впливатимуть на формування середовища та нормативно-правового регулювання, створюючи прозорі механізми доступу до ресурсів для всіх верств населення.

Інклюзивна економіка виступає як ще одна модель економічного розвитку та здатна забезпечити ефективне досягнення цілей сталого розвитку. Вона базується на принципах рівного доступу до можливостей, залучення широких верств населення до економічної діяльності, розвитку людського капіталу та формування інклюзивних інституцій. Встановлено, що інклюзивна економіка має 6 компонентів, що формують рівний доступ до можливостей більшості верств населення: освіта, економічна діяльність, фінансова забезпеченість, підприємництво, глобальний зв'язок та розвиток громад.

Список використаних джерел:

1. How Do You Define an Inclusive Economy? / The Aspen Institute. 2026. URL: <https://www.aspeninstitute.org/blog-posts/how-do-you-define-an-inclusive-economy/> (дата звернення: 15.04.2026).
2. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development : Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015 / United Nations. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (дата звернення: 15.04.2026).
3. Krysovatyu A., Ptashchenko O., Kurtsev O., Ovagin A. The Concept of Inclusive Economy as a Component of Sustainable Development. *Problemy Ekorozwoju*. 2024. Vol. 19, No. 1. P. 164–172. DOI: <https://doi.org/10.35784/preko.5755>.
4. Заблоцька Р. О., Тітарчук М. І. Глобальні виклики формування інклюзивної економіки. *Ефективна економіка*. 2019. № 10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2019/21.pdf (дата звернення: 15.04.2026).
5. The Sustainable Development Goals Report 2025 / United Nations Statistics Division. URL: <https://unstats.un.org/sdgs/report/2025/> (дата звернення: 15.04.2026).
6. Аджемоглу Д., Робінсон Дж. Чому нації занепадають: Походження влади, багатства і бідності / пер. з англ. О. Дем'янчука. Київ : Наш Формат, 2016. С. 64–87.

Кривошей А.С.,
здобувачка освіти, ОПП «Економіка», 4 курс,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»

ПРОБЛЕМА ДЕФІЦИТУ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ ТА РОЛЬ МІЖНАРОДНОЇ ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ В ЇЇ ПОДОЛАННІ

Дефіцит державного бюджету суттєво впливає на економіку країни та соціальне становище її населення. В умовах сучасних глобальних викликів ця проблема стає дедалі гострішою, а для України вона набула критичного характеру після початку повномасштабного вторгнення.

Військова агресія спричинила різке загострення економічних дисбалансів і поглибила бюджетну незбалансованість, яка й раніше була характерною рисою української фінансової системи. За таких умов зовнішня підтримка з боку міжнародних партнерів, передусім у формі фінансової допомоги, стала вкрай необхідною – як для покриття бюджетного дефіциту, так і для збереження макрофінансової стабільності та забезпечення базових потреб громадян в умовах війни. Виходячи з цього, важливо проаналізувати проблему дефіциту державного бюджету України та роль міжнародної фінансової допомоги в її подоланні.

Перевищення витрат державного бюджету над доходами є достатньо поширеним явищем у світовій фінансовій практиці, характерним не лише для держав із низьким або середнім рівнем економічного розвитку, а й для високорозвинених країн. Для України брак бюджетних коштів не є новиною, проте його наслідки залежать від того, чим саме викликаний дефіцит. Якщо він пов'язаний з фінансуванням капітальних інвестицій – наприклад, через гранти або програми підтримки бізнесу – це здатне стимулювати грошовий обіг і позитивно позначитись на стані національної економіки. Якщо ж причиною є падіння податкових надходжень або безконтрольне зростання витрат, наслідки матимуть переважно негативний характер.

Для економіки України проблема бюджетного дефіциту стала особливо гострою з початком військового конфлікту на всій території країни. Дана ситуація спричинила різке зростання витрат на фінансування оборонного сектору, гуманітарну допомогу, соціальні потреби та відновлення критично важливої інфраструктури, одночасно зі скороченням бюджетних надходжень через масову міграцію працездатного населення за кордон, часткову зупинку діяльності виробничих підприємств та окупацію близько 20% територій [1].

Повномасштабне вторгнення викликало значні кількісні й структурні зміни у бюджетній системі. У 2022 році доходи державного бюджету було перевищено на 35%, тоді як видатки зросли набагато швидше – на 80,4% (для порівняння, у 2021 році ці показники становили 19,6% та 12,9% відповідно). Таке суттєве перевищення темпів зростання витрат над доходами призвело до помітного поглиблення дисбалансу між дохідною та видатковою частинами бюджету.

Як наслідок, в 2022 році Україна зіткнулася з найвищим за останні 15 років дефіцитом державного бюджету, що становив 914,7 млрд грн та перевищував 17% ВВП. Тоді як у 2020 та 2021 роках рівень дефіциту був значно нижчим і становив відповідно 5,18% та 3,63% ВВП [2, с. 20].

У наступні роки тенденція до зростання дефіциту зберігалася і в 2023 році він досяг 1 трлн 337 млрд грн, у 2024 – 1 трлн 359 млрд грн, а граничний показник дефіциту на 2025 рік визначено на рівні 1 трлн 891 млрд грн. Основною причиною такого зростання залишається необхідність фінансування оборони та безпеки в умовах війни, що значно перевищує обсяг бюджетних доходів. Крім того, зменшення надходжень від податків у низці галузей, що скоротили обсяги виробництва внаслідок війни, також негативно вплинуло на наповнення бюджету.

На 2026 рік очікується дефіцит бюджету в межах 18,4% ВВП, що на 3,9 відсоткового пункту менше порівняно з 2025 роком). Попередня оцінка потреби у зовнішньому фінансуванні на цей період складає 2 трлн 79 млрд грн [3].

Бюджетний дефіцит, як правило, призводить до зростання державного боргу, оскільки для покриття розриву між доходами та видатками держава вдається до внутрішніх і зовнішніх запозичень. Це своєю чергою, зумовлює збільшення витрат на обслуговування боргу, що ускладнює фінансування соціальних програм й виконання інших державних функцій.

За таких умов важливу роль відіграє міжнародна фінансова допомога, яка дозволяє частково компенсувати дефіцит бюджетних ресурсів. Її залучення сприяє підтриманню фінансової стійкості держави та створює передумови для подальшого економічного

розвитку. Крім того, така підтримка пов'язана з реалізацією реформ і заходів, спрямованих на підвищення рівня життя населення.

В умовах воєнного стану співпраця з міжнародними фінансовими організаціями набуває особливого значення. Країни-партнери та міжнародні організації спрямовують кошти на покриття найнеобхідніших видатків бюджету, відновлення інфраструктури та проведення реформ. Фінансова підтримка надається переважно у формі грантів і пільгових кредитів, зокрема з боку ЄС, Світового банку та МВФ. Отримані ресурси дають змогу фінансувати соціальні програми, забезпечувати гуманітарні потреби населення і покривати інші ключові витрати держави.

З 2022 по 2025 рік міжнародні резерви України збільшилися, що значною мірою зумовлено надходженням міжнародної фінансової допомоги. Якщо на початку повномасштабного вторгнення їх обсяг становив 28,49 млрд дол., то вже наприкінці 2023 року він перевищив 40,51 млрд дол., у 2024 році досяг 43,8 млрд дол., а у 2025 році зріс до 57,29 млрд дол. [4].

Рівень підтримки з боку США в 2025 році зменшився майже на 99% у порівнянні з 2024 роком, а саме з 46,39 млрд євро до лише 0,48 млрд євро. В той же час європейські країни-донори суттєво збільшили свої внески, що дозволило зберегти загальний обсяг міжнародної допомоги Україні в 2025 році на рівні, наближеному до показників попередніх років [5].

З початку війни Україна отримала 172,9 млрд дол. зовнішньої фінансової підтримки, з яких 52,4 млрд дол. було виділено в 2025 році. Дана міжнародна допомога дала змогу забезпечити фінансування найважливіших видатків уряду, спрямованих на підтримку економіки, а також соціальної та гуманітарної сфер [6].

Найбільший обсяг фінансової допомоги був отриманий від ЄС – 32,7 млрд дол. Через рахунки Світового банку було отримано 13,2 млрд дол., від Канади – 3,4 млрд дол., від МВФ – 0,9 млрд дол., а Банк розвитку Ради Європи надав 0,2 млрд дол. [7].

Найбільший обсяг бюджетної підтримки, що склав 37,9 млрд доларів, було отримано в рамках механізму G7 ERA Loans. Погашення цих кредитів здійснюється за рахунок прибутків з заморожених російських активів. Загальний бюджет програми передбачає 50 млрд дол. на період 2025-2026 років. Крім того, Україна отримала 12,1 млрд дол. у межах програми Ukraine Facility, з яких 11,5 млрд дол. становлять кредитні кошти та 668 млн дол. – грантові кошти [8].

У 2025 році частка грантів у загальній структурі міжнародної фінансової допомоги знизилася до 30% порівняно з 32% у 2024 році. Даний показник також є значно меншим за середній рівень 2022-2023 років, який становив 44% [9]. Хоча збільшення обсягів зовнішніх запозичень замість грантового фінансування дозволяє покривати нагальні потреби держави в умовах складної економічної ситуації, водночас це призводить до зростання державного боргу.

Управління дефіцитом державного бюджету потребує системного підходу, який передбачає розроблення стратегії та впровадження практичних заходів з урахуванням міжнародного досвіду. В умовах воєнного стану подолання дефіциту бюджету потребує проведення реформ і внутрішніх змін, спрямованих на зміцнення фінансової системи держави й раціоналізацію видатків. Серед можливих заходів можна виділити такі:

- перегляд наявних боргових зобов'язань перед країнами-партнерами, що може включати реструктуризацію боргу, продовження строків його погашення або зниження відсоткових ставок. Це дасть змогу зменшити навантаження на державний бюджет.

- розширення фінансової підтримки для бізнесу. Так країни ЄС можуть розглядати можливість надання додаткових дотацій для підтримки малого і середнього бізнесу в Україні, й це може передбачати фінансування програм, спрямованих на стимулювання економічної активності та підвищення конкурентоспроможності;

- програми з відновлення інфраструктури передбачають розробку та фінансування ініціатив, спрямованих на відбудову енергетичної, транспортної та виробничої сфери. Міжнародні інституції та країни-донори здатні забезпечити фінансове сприяння у відбудові зруйнованих об'єктів і відновленні стратегічно важливих елементів інфраструктури.

- збільшення грантів і допомоги від міжнародних організацій та країн-донорів у період воєнного конфлікту. Ці ресурси можуть бути спрямовані як на покриття нагальних потреб, так й на відновлення економіки;

- бюджетні реформи, що передбачають перегляд видатків і доходів та спрямовані на підвищення ефективності управління бюджетом і оптимізацію фінансових ресурсів.

Отже, бюджетний дефіцит України має системний характер і з початком повномасштабної війни суттєво збільшився, що пояснюється передусім різким збільшенням витрат на оборону, допомогу населенню та відновлення пошкодженої інфраструктури. В таких умовах важливим джерелом покриття нестачі коштів стала міжнародна фінансова підтримка – як гранти, так і кредити на пільгових умовах. Разом із тим постійне залучення зовнішніх ресурсів призводить до зростання державного боргу. Тому питання вдосконалення бюджетної політики та більш раціонального розподілу видатків набуває особливого значення. Подальша стабілізація фінансової системи залежатиме як від внутрішніх економічних змін, так і від обсягів і стабільності міжнародної допомоги.

Список використаних джерел:

1. Буряченко, А., Болдова, А., & Москаленко, Н. (2023). Фінансування дефіциту державного бюджету: маневреність у контексті управління державним. Економіка та суспільство, (53). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-31>

2. Буй, Т. Г., & Прімерова, О. К. (2023). Бюджетна система України: вплив війни та виклики повоєнної відбудови. Наукові записки НаУКМА. Економічні науки, 8(1), 17–24. <https://doi.org/10.18523/2519-4739.2023.8.1.17-24>

3. Як змінювалася економічна ситуація в Україні протягом великої війни // Аналітичний портал «Слово і діло». Від 22 жовтня 2025 року [Економіка України під час війни – інфляція, ВВП, курс долара, дефіцит бюджету, державний борг | головний сайт про політиків Слово і Діло](#)

4. Міжнародні резерви України оновили історичний максимум - \$57,7 мільярда // Укрінформ. Від 6 лютого 2026 року <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/4088353-miznarodni-rezervi-ukraini-onovili-istoricnij-maksimum-577-milarda.html>

5. Європа у 2025 році збільшила військову допомогу Україні на 67%, США скоротили на 99% // Укрінформ. Від 11 лютого 2026 року [Європа у 2025 році збільшила військову допомогу Україні на 67%, США скоротили на 99%](#)

6. З 2022 року Україна отримала майже \$173 млрд допомоги до бюджету – Мінфін // Business Information Network. Від 6 березня 2026 року [З 2022 року Україна отримала майже \\$173 млрд допомоги до бюджету — Мінфін](#)

7. Міжнародні резерви України зросли упродовж 2025 року на понад 30% до 57,3 млрд дол. США // Національний банк України. Від 7 січня 2026 року <https://bank.gov.ua/ua/news/all/mijnarodni-rezervi-ukravini-zrosli-uprodovj-2025-roku-na-ponad-30-do-573-mlrd-dol-ssha>

8. У 2025 році Мінфін України залучив \$52,4 млрд зовнішнього фінансування, із яких понад 70% – за рахунок доходів від заморожених активів РФ // Міністерство фінансів України. Від 30 грудня 2025 року https://www.mof.gov.ua/uk/news/in_2025_ukraines_ministry_of_finance_secured_524_billion_in_external_financing_more_than_70_of_which_came_from_revenues_generated_by_frozen_russian_assets-5520

9. Що гальмує розвиток економіки України: підсумки розвитку за результатами 9 місяців 2025 року // Федерація роботодавців України. Від 29 жовтня 2025 року [Що гальмує розвиток економіки України: підсумки розвитку за результатами 9 місяців 2025 року](#)

Кривошей К.С.,
здобувачка освіти, ОПП «Економіка», 4 курс,
Науковий керівник: Седляр Д.О.,
к.е.н., доцент кафедри економічної теорії,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»